

Í viðtali við Sosialin 29.12.92 stúrir Bjarti Mohr, fiskasølustjóri fyri, at 100-tals mió. kr. av samansparðum kapitali flytir út Føroyum uttanlands.

Eingin kann væl vera ósamdur við Bjarta i, at hetta er hættislig gongd. Men samtiðis mæla aðrir til at seta rentuna niður, tí tað er neyðugt fyri vinnuna og fyri vanligu sethúsa-eigaran.

Men kapitalur hevur skil. Íð hvussu er tann kapitalur, tú sjálvur eigur og hevur spart saman. Hann hevur, stórum ella lítil, ongan hug til at minka. Tí kunnu atfinningar móti kapitali, ið roynir at tryggja seg sum frægast, bert galda tann kapital, ið onnur enn ein sjálvur eigur.

Kapitalur hevur treyðugt hug at verða bundin, har hann fær verri rentusmóðir enn aðrastaðni, ella har tryggleikin er sum á einum cassinoborði.

Kapitalur flytir skjótt. Leitar við stuttum skotbrái til tryggleika við lægri avkast, eitt nú í statsobligationir. Ella leitar til meira váðakent virksemi, sum tó hevur goð utlit fyri stórum avkast.

Soleiðis sum peningastovnar, vinnan og løgting/landsstýri virka og húsast við peningi í dag, undrar tað ongan, at pengarnir fara av landinum í vón um at finna stórri tryggleika aðrastaðni.

Peningastovnamir hava einki lært

Peningastovnamir hava enn einki lært av vitjanini hjá Finanstilsynet í heyst. Uttan at endurtaka, ferdi tað m.a. hetta fram:

Virðið á virkisgögnum (skipum, flakavirkjum, handilsbygningum o.s.fr.) kann vera prisurin, sum fer at verða goldin fyri tey í altjóða handli og vandli, og ikki tann peningur, ið settur er í tey og møguliga avskrivaður eftir viðurkendum skattareglum.

Men Finanstilsynet visti eisini á, at virðið á virkisgögnum eins væl (og betur) kann vera tað virði, sum rakstrarvinnugurin frá hesum gögnum kann forrenta. (Her kunnu vit viðmerkja, at eigari og leiðsla áseta hetta virði. Flestu kenna dømi um, at væl útgjørt rakstrargagn í hondunum á einari leiðslu er ikki ført fyri at forrenta nakað, meðan tað undir aðrir leiðslu forrentar munandi meir enn ílagda peningin).

Sigga vit burtur frá tí sum stendur í klombrunum, og istaðin makt um virðið á føroyskum rakstrargögnum eftir hátti Finanstilsynets, so er ikki trupult at finna »veruliga« virðini á føroyskum fiskiskipum og flakavirk-

Kjartan Kristiansen, stjóri á Menningarstovuni um føroyingar:

Seta kikaran fyri tað blinda eygað

-At oya úr egnum rúmi í næsta rúm lættir ikki um bátin. Hann søkkur, og við honum peningastovnar, vinna og landskassi. Hetta skilur kapitalurin. Tí leitar uppsparing føroyinga skjótari burtur fyri ikki at verða byrgd inni og mist í hesum spæli.

At forða, leggja snarur fyri burturflyting av kapitalinum, bert skundar undir tráan kapitalsins eftir tryggari viðurskiftum.

Einans endurskoðað virðing fyri kapitalinum og opinleiki kann venda gongdini í Føroyum. Verandi spæl hins snilda, at lumpa tann býtta, førir til undirgangs, fremst hjá tí snilda skripar Kjartan Kristiansen, stjóri á Menningarstovuni m.a. í greinini.

Hann vísir á, at hugsa vit ikki um dagin í morgin og framtíðina, so endar heilt galið og leggur við hesum upp til orðaskifti.

um. Kanska eisini á skipa- og virkisbólkum við higar- til konstateraðari virkis- ætlan. Fullur ráverukost- naður og nettu söluprisur eru helst tilkomilig tøl, eins og tað ber til at áseta kostnaðin á insatsfaktor- unum. Út frá hesum ber til at rokna seg fram til virðini á virkjum og skip- um.

Í striðnum um stødd og

býti av »iløgstudningi- num« og av tilfeinginum tykkast peningastovnar, vinnufyrirtekur og løgting/ landsstýri hava sett kikar- an fyri blinda eygað og av- visa tí, at virkisgögnini eiga at verða sett til tað virði, sum teirra inntjen- ing kann forrenta. Ístaðin nýta teir stødd og býti til at halda uppi tí virðinum á virkisgögnunum, sum

stendur »bókað« í pen- ingastovnum og vedhald- um. Harvið blaka teir góð- ar pengar eftir vánaligum. Vinningur verður helst negativur, og sostatt er virðið á virkisgögnunum eisini 0.

Onkur situr í slikum spæli við svartaperi. Men at oysa úr egnum rúmi í næsta rúm lættir ikki um bátin. Hann søkkur, og

við honum peningastov- nar, vinna og landskassi.

Slik kraddarahugsan batar ikki — heldur ikki upp á styttri sikt. Støðan í øllum landinum er nú meir livshættislig enn so.

Hetta skilur kapitalurin. Tí leitar uppsparing føroy- inga skjótari og skjótari burtur fyri ikki at verða byrgd inni og mist í hes- um spæli.

At forða, leggja snarur fyri hesi burturflyting skundar bert undir tráan kapitalsins eftir tryggari viðurskiftum. Einans end- urskoðað virðing fyri kapitalinum og opinleiki kann venda gongdini. Ver- andi spæl hins snilda, at lumpa tann býtta, førir til undirgangs, fremst hjá tí snilda.

Vinnan fangi í ólivi- ligum bygnaði, hildin uppi av pen- ingastovnum og løgting/landsstýri

Tá ein vera økist í nøgd, fellur hon í prisi. Gomul sannroynd fyri vinnuna um útboð og eftirspurn- ing. Kortini tykist vinnan halda, at prisurin á likvidi- teti og kapitali skal falla, av tí at hon, sum keypari av hesi, nú sera avmark- aðu vóru, hevur stóran tørv á henni. (Men vinnuni hevði neyvan komið til hugs at selt fiskavørur, góðskaðar til týska mark- naðin, til Somalia fyri tann pris hesi sárt hung- ursraktu eru før fyri at gjalda).

Í kapitaltronga eru tveir vegir at ganga. Annar at fylgja marknað- arhugsjónini, nevniliga at dryggja og virða kapitalin og halda seg frá vinnum, sum ikki ríkiliga forsvara kostnaðin á kapitalinum. Men hetta krevur tillag- ing og eftiransan av pen- ingi, sum føroyingar leingi eru farnir lætt um.

Hin vegurin er at fáa studning til at minka rentukostnaðin. Hetta eru vit meir von við, og hesin vegur hevur roynst væl fyrr. Løgting/Landsstýri hava drúgvur royndir í at fara í lumman hjá Peri og Póli. Peningastovnamir leggja hægru rentu á van- ligu borgaran upp imóti tí, teir fáa minni í rentu frá vinnuni, tí hon orkar ikki at gjalda.

Henda seinra leiðin hev- ur ført okkum í ónda ring- rás. Støðulin, lating hann er veittur av løgtingi/ landsstýri ella av pening- astovnum, máar støðið undan virðingini fyri marknaðartreyttunum hjá kapitalinum og fyri neyð- ugari tillaging til hesar treytir. Tørvurin á fram- haldandi støðuli bert økist.

Men hesin seinri vegurin er heldur ikki gongdur longur. Ikki bert í Føroy- um, men víða um Vestur- heimin, hava pening- astovnar seplað góðar pengar burt í kapprenn- ingini um vøkstur og marknaðarpartar. Gloym- da virðingin fyri kapitali- num og hansara áhuga- málum hava, sum skilt, borið við sær, at norskir bankar hava mist um 100, svenskir um 300 og

